

گفتگو با:

آقای دکتر محسن قاسمی

دبیرکل انجمن

حسابداران خبره ایران

همه‌گیری کووید ۱۹؛ فرصتی برای گذار به حسابرسی مدرن

که اعضای انجمن و سایر حسابداران و حسابرسان ایران برای پاسخگویی به چالش‌ها و پیچیدگی‌های همه‌گیری کووید ۱۹ به چه منابعی دسترسی دارند یا می‌توانند داشته باشند.

قاسمی

خوشبختانه طبق راهبرد جدید سازمان حسابرسی مبنی بر همگرایی استانداردهای حسابداری ایران با استانداردهای بین‌المللی حسابداری و گزارشگری مالی، دو استاندارد حسابداری شماره ۳۶، با عنوان «ابزارهای مالی: ارائه»، و شماره ۳۷، با عنوان «ابزارهای مالی: افشا»، متناظر با استاندارد بین‌المللی حسابداری ۳۲ (IAS 32) و استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی

حسابداری

انجمن حسابداران خبره ایران قدیمی‌ترین تشکل حسابداری حرفه‌ای ایران است و سهم مهمی در توسعه حرفه حسابداری ایران داشته است. فعالیتهای آموزشی و توسعه‌ای انجمن، کیفیت و کمیت چشمگیری داشته، و بی‌تردید بخش مهمی از دانش حرفه‌ای حسابداران ایرانی مدیون تلاشهای چنددهه‌ای انجمن است. از شرکت شما در این گفتگو تشکر می‌کنیم؛ در شرایطی که همه‌گیری کووید ۱۹، که موضوع محوری این شماره مجله حسابرس نیز هست، همه ابعاد زندگی حرفه‌ای و اجتماعی حسابداران و غیرحسابداران را زیر تاثیر قرار داده است. پیش از هر مطلب، توضیح دهید

شرایط می‌تواند راهگشا و راهنما باشد، ولی مسلماً جا دارد که نهادهای استانداردگذار و ناظر داخلی نیز رهنمودهای تکمیلی را در این ارتباط منتشر کنند، تا موجب وحدت رویه در بین واحدهای تجاری و حساب‌رسان شود؛ چون در این شرایط ویژگی مقایسه‌پذیری اطلاعات مالی اهمیت مضاعف پیدا کرده است. اساساً فلسفه وجودی استانداردهای حسابداری و گزارشگری مالی مقایسه‌پذیر کردن اطلاعات مالی واحدهای مختلف است. بنابراین، در این شرایط باید به این ویژگی توجه مضاعفی شود تا به تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان کمک شود.

سپاس

با توجه به شرایط کنونی که ریسکهای گزارشگری مالی را افزایش داده است، چه پیشنهادی برای تقویت کنترلهای داخلی دارید؟

قاسمی

با توجه به این که در ایران چارچوب کنترل داخلی کوزو (COSO) مبنای ضابطه‌گذاری نهادهای ناظر قرار داشته است، برای مثال، دستورالعمل کنترلهای داخلی برای

۷ (IFRS 7) وضع شده است، و برای صورتهای مالی واحدهای تجاری که دوره مالی آنها از یکم فروردین ۱۳۹۸ و پس از آن آغاز می‌شود، لازم‌الاجراست.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۳۷ (بندهای ۲۰ تا ۳۲)، هم ماهیت و هم مقدار ریسکهای ابزارهای مالی باید به صورت کمی و کیفی افشا شوند. افشای کیفی شامل، آسیب‌پذیری از ریسکها و نحوه ایجاد آنها؛ اهداف، رویه‌ها و فرایندهای مدیریت ریسک و روشهای مورد استفاده برای اندازه‌گیری ریسک؛ و هرگونه تغییر در این دو قسمت نسبت به دوره قبل است. افشای کمی نیز شامل خلاصه‌ای از اطلاعات کمی درباره آسیب‌پذیری واحد تجاری از ریسک موردنظر در پایان دوره گزارشگری مبتنی بر اطلاعات درون‌سازمانی تهیه‌شده برای مدیران اصلی واحد تجاری است؛ برای مثال هیئت‌مدیره یا مدیرعامل واحد تجاری. همچنین، موارد افشای الزامی طبق بندهای ۲۶ تا ۳۲ این استاندارد، به‌میزانی که طبق قسمت قبل ارائه نشده باشد، و تمرکز ریسک در صورتی که بر اساس افشاهای ارائه‌شده طبق قسمتهای قبل مشخص نباشد.

با توجه به این که ابزارهای مالی شامل سه گروه کلی داراییهای مالی، بدهیهای مالی و ابزارهای مالکانه، و ریسکهای مدنظر این استاندارد نیز شامل ریسکهای نقدینگی و ریسک بازار (شامل ریسک واحد پول، ریسک نرخ سود، ریسک سایر قیمتها) هستند، بخش درخور توجهی از ریسکهای مترتب بر واحدهای تجاری مشمول الزامات افشای این استاندارد هستند. بنابراین اگر الزامات افشای ریسکهای مدنظر این استاندارد به‌درستی رعایت شوند، بخش بزرگی از حداقل نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان صورتهای مالی برآورده خواهد شد.

علاوه بر این، طی همین چند ماه گذشته نشریات متعدد و متنوعی هم عمدتاً از سوی موسسات بین‌المللی حسابرسی منتشر شده است که هر یک به‌سهم خود رهنمودهای سودمندی را در چارچوب استانداردهای بین‌المللی به واحدهای تجاری و حساب‌رسان پیشنهاد می‌دهد.

در مجموع، منابع سودمند و مرتبطی، هم در اختیار واحدهای تجاری و هم حساب‌رسان، قرار دارد که در این

کمیته حسابرسی

حساب‌رسان داخلی و

حساب‌رسان مستقل

باید تمرکز بیشتری بر

فرایند شناخت درآمد

ارزشگذاری داراییها و

برآوردهای مدیریت

داشته باشند

بدنه جوان شاغل در حسابرسی ایران نیز توانایی استفاده از پیشرفته‌ترین نرم‌افزارهای حسابرسی جهان را دارند. بسیاری از مواردی که این روزها برای حسابرسی ایران چالش‌برانگیز شده‌اند، در حسابرسی مدرن امروزی اساساً موضوعیت ندارند. این تهدید می‌تواند برای حسابرسی ایران به یک فرصت تبدیل شود، و از شرایط غیرمترقبه این روزها به‌عنوان یک پیش‌ران قوی در سطح ملی برای گذار به حسابرسی مدرن استفاده شود. البته انجام این کار مستلزم طیف متنوعی از اقدام است که باید از سوی ذینفعان مختلف خدمات حسابرسی انجام شود.

سپار

گفتید که شرایط کنونی ریسک تقلب را افزایش داده است. شرایط را چگونه ارزیابی می‌کنید و چه راه‌هایی برای مقابله با آن و حفظ کیفیت گزارشگری مالی می‌بینید؟

قاسمی

سه ضلع مثلث تقلب عبارتند از: فشار، فرصت و توجیه. در متون ضدتقلب می‌خوانیم، اکثر آدمها وقتی زیر «فشار» قرار می‌گیرند، اگر «فرصتی» برای انجام کارهای متقلبانه داشته باشند، مرتکب تقلب می‌شوند و این کار را در ذهن خود «توجیه» می‌کنند. البته درصدی از آدمها هستند که زیر هیچ فشاری مرتکب تقلب نمی‌شوند (جمعیت سفید)، و درصد دیگری هم زیر هر شرایطی درصدد انجام تقلب برمی‌آیند (جمعیت سیاه). ولی همان طور که عرض کردم، بخش بزرگ‌تر آدمها (حدود ۸۰ تا ۸۵ درصد) که جمعیت خاکستری نامیده می‌شوند، اگر زیر فشار قرار بگیرند و فرصتی هم داشته باشند مرتکب تقلب می‌شوند.

شرایط این روزها هم در ایران و هم در سطح جهانی، افراد مختلف، از جمله کارکنان و مدیران واحدهای تجاری را زیر فشارهای مختلفی قرار داده است. در چنین شرایطی، قاعدتاً پیش‌بینی می‌شود که ضریب ارتکاب تقلب، هم در سطح کارکنان و هم در سطح مدیران، افزایش پیدا کند. در واقع، در چنین شرایطی، ریسک تقلب افزایش پیدا کرده است.

از طرف دیگر، با توجه به تأثیرات عمده منفی شرایط این روزها بر واحدهای تجاری مختلف، طبیعتاً واحدهای تجاری به‌صورت کلی شکننده‌تر و آسیب‌پذیرتر شده‌اند (از تأثیرات

شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار، بنابراین واحدهای تجاری در شرایط کنونی باید با در نظر گرفتن مکعب معروف کوزو، هر یک از اجزای پنج‌گانه این چارچوب (محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیتهای کنترلی، اطلاعات و ارتباطات، و پایشگری) را از سه منظر عملیاتی، گزارشگری، و رعایتی، در سطوح مختلف واحد تجاری (سطح بنگاه، سطح بخشها، سطح واحدهای عملیاتی، و سطح کارکردها) مورد ارزیابی دوباره قرار دهند، و ببینند در هر یک از این سطوح چه ریسکهای جدیدی به‌وجود آمده است و نیاز به طراحی و اجرای چه فعالیتهای کنترلی جدیدی است.

در ارتباط با کنترلهای داخلی حاکم بر گزارشگری مالی احتمالاً این شرایط منجر به افزایش ریسک تقلب در سطح مدیران شده است. بنابراین ارکان مختلف راهبری شرکتی، از جمله، کمیته حسابرسی، حسابرسان داخلی، و حسابرسان مستقل باید تمرکز بیشتری بر فرایند شناخت درآمد، ارزشگذاری داراییها، و برآوردهای مدیریت داشته باشند.

سپار

حسابرسان در انجام وظایف متعارف خود، به دلیل تدابیر در نظر گرفته شده برای مقابله با همه‌گیری، با محدودیتهای زیادی روبرو شده‌اند. چه راهکاری برای گذر از محدودیتهای یادشده پیشنهاد می‌کنید؟

قاسمی

متأسفانه روشهای اجرای رسیدگیهای حسابرسی در ایران به‌شدت سنتی باقی مانده‌اند. اگر یک ارزیابی جامع از مشاغل مختلف خدماتی در سطح کشور انجام شود، حسابرسی شاید جزو کمتر توسعه‌یافته‌ترین خدمات حرفه‌ای از نظر استفاده از فناوریهای نوین باشد. امیدوارم شرایط این روزها تلنگری بر حسابرسی ایران باشد.

خوشبختانه ظرفیتهای نرم‌افزاری و نیروی انسانی بسیار مناسبی در ایران وجود دارد که می‌تواند پشتوانه گذار از حسابرسی سنتی به حسابرسی مدرن باشد. امروز زیرساختهای اینترنتی در کشور بسیار توسعه یافته‌اند. در زمینه طراحی و توسعه نرم‌افزارها هم پیشرفتهای درخور توجهی داشته‌ایم.

سایبرس

موسسه‌های حسابرسی بزرگ بین‌المللی، با استفاده از فناوری اطلاعاتی و ارتباطی، توانایی گسترده‌ای برای مقابله با ابهام در محیط کسب‌وکار و ارزیابی ریسک و شناسایی تحریف بااهمیت دارند. توان موسسه‌های ایرانی برای برخورد با ابهام پدیدآمده در محیط کسب‌وکار به دلیل همه‌گیری کرونا را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ آیا حسابرسان ایرانی دانش و مهارت لازم برای به‌کارگیری فناوری پیشرفته را دارند؟

قاسمی

همان‌طور که پیشتر هم اشاره کردم، متأسفانه روشهای اجرای رسیدگیهای حسابرسی در ایران به شدت سنتی باقی مانده‌اند. در بسیاری از شرکت‌های صاحب‌کار، به‌ویژه صاحب‌کاران بزرگ، بستر لازم برای استفاده از فناوریهای نوین در حسابرسی وجود دارد. مشکل اصلی عموماً از سمت موسسات حسابرسی است که مجهز به نرم‌افزارهای حسابرسی نیستند. البته این بحث مفصلی است.

اگر منصفانه نگاه کنیم، موسسات هم حتی تقصیر ندارند. مشکل اصلی کوچک‌ماندن بازار خدمات حسابرسی در ایران است. کل بازار خدمات حسابرسی مستقل در ایران کمتر از پنجاه میلیون دلار است!! ما اصلاً داریم درباره چی صحبت می‌کنیم؟! شما این حدود پنجاه میلیون دلار را با درآمد ده‌ها میلیارد دلاری موسسات بزرگ حسابرسی مقایسه کنید. خوب، مسلماً از حسابرسی ایران نمی‌شود انتظار داشت که با این درآمد محقرانه به سمت استفاده از پیشرفته‌ترین فناوریهای روز دنیا برود. فناوری مورد استفاده در نرم‌افزارهای حسابرسی جزو پیچیده‌ترین و پیشرفته‌ترین و تبعاً جزو گران‌قیمت‌ترین فناوریهای روز جهان هستند.

خیلی از دوستان و همکاران جوان‌تر و کم‌تجربه‌تر عمدتاً حرفه حسابرسی ایران را مورد انتقاد قرار می‌دهند و آن را با خدمات حسابداری و گزارشگری مالی مقایسه می‌کنند، و می‌گویند که چطور ما چنددهه است که حسابداری و گزارشگری مالی را در ایران رایانه‌ای کرده‌ایم، ولی حسابرسی مان همچنان دستی و سنتی باقی مانده است. این اساساً قیاس نابرابر است؛ زیرا فناوری مورد استفاده در نرم‌افزارهای حسابداری

در چنین شرایطی

قاعدتاً پیش‌بینی می‌شود که

ضریب ارتکاب تقلب

هم در سطح کارکنان و

هم در سطح مدیران

افزایش پیدا کند

مثبت بر بعضی واحدهای تجاری، برای مثال، تولیدکنندگان مواد شوینده و ضدعفونی صرف‌نظر می‌کنیم). بنابراین، انتظار می‌رود که در این شرایط اشتباهات ریسک اغلب واحدهای تجاری نیز کاهش پیدا کرده باشد. یعنی مقادیر و انواع ریسک‌هایی که واحدهای تجاری آمادگی پذیرش آنها را دارند، قاعدتاً در این شرایط کاهش پیدا می‌کند.

مجموع این شرایط باعث می‌شود در اغلب واحدهای تجاری نیاز به یک ارزیابی دوباره از ریسک‌های عملیاتی، گزارشگری و رعایتی در سطوح مختلف باشد. بر مبنای این ارزیابی جدید ممکن است نیاز به طراحی و اجرای فعالیتهای کنترلی بیشتر یا جدید برای مدیریت این ریسک‌ها باشد. مسلماً یکی از ریسک‌هایی که در این شرایط احتمال وقوع آنها افزایش می‌یابد، ریسک گزارشگری مالی متقلبانه از سوی مدیران واحدهای تجاری است. ازجمله زمینه‌های مستعد وقوع این تقلب هم می‌توان به فرایند شناخت درآمد، ارزشگذاری داراییها، و برآوردهای مدیریت در زمینه‌های مختلف اشاره کرد. بنابراین، در این زمینه‌ها مراقبت حرفه‌ای حسابرسان مستقل، حسابرسان داخلی، کمیته‌های حسابرسی، و نهادهای ناظر باید افزایش یابد.

هم تقویت خواهد شد. در شرایط فعلی جذابیت موسسات حسابرسی برای تعداد درخور توجهی از افراد حرفه‌ای پایین است. اگر شرایط به‌همین وضع پیش برود و اصلاحات اساسی انجام نشود، این جذابیت روزبه‌روز کمتر هم خواهد شد و حسابرسی ایران را با چالش اساسی روبه‌رو خواهد کرد. حیات حسابرسی ایران در گرو بزرگ‌تر شدن و متنوع‌تر شدن بازار خدمات آن است.

سایبرس

گرچه محدودیتهای فناوری مانع مهمی در پیشرفت موسسه‌های حسابرسی و توانایی آنها در مقابله با شرایط دشوار کنونی است، ولی شما مسئله اصلی را متوجه بازار و اقتصاد می‌دانید. کمی بیشتر توضیح دهید.

قاسمی

همان‌طور که اشاره کردم مسئله اصلی کوچک‌بودن اندازه بازار حسابرسی ایران و عدم توجیه اقتصادی استفاده از فناوریهای گران‌قیمت و روز جهان در این بازار کوچک است. کاربری نرم‌افزارهای حسابرسی نیاز به مهارت و توانایی پیچیده‌ای

و گزارش‌گیری مالی عمدتاً از جنس پایگاه دادگان است. یعنی صرفاً مجموعه‌ای از داده‌ها در آن وارد، طبقه‌بندی و نگهداری می‌شود. در حالی که فناوری مورد استفاده در نرم‌افزارهای حسابرسی عمدتاً از جنس الگوریتمهای پیچیده منطقی و هوش مصنوعی است. به‌همین دلیل، تعداد نرم‌افزارهای حسابداری و گزارش‌گیری مالی در سطح جهان بسیار متعدد و متنوع و با قیمتهای عمدتاً ناچیز در دسترس انواع واحدهای تجاری هستند. در حالی که تعداد نرم‌افزارهای حسابرسی در سطح جهان بسیار انگشت‌شمار و با قیمتهای عمدتاً هنگفت، و معمولاً در دسترس موسسات بزرگ حسابرسی هستند.

با این توصیف، بدیهی است که حسابرسی ایران از دسترسی به نرم‌افزارهای مدرن حسابرسی جهان محروم باشد. وقتی کل درآمد خدمات حسابرسی در ایران کمتر از چهل، پنجاه میلیون دلار است، چطور می‌شود انتظار داشت که موسسات حسابرسی ایرانی از نرم‌افزارهای گران‌قیمت چندمیلیون دلاری استفاده کنند.

برای برون‌رفت از این وضعیت دو راهکار وجود دارد. نخست این که ضریب نفوذ حسابرسی در ایران افزایش یابد. دوم این که خدمات موسسات حسابرسی متنوع شود. در حال حاضر ضریب نفوذ حسابرسی در ایران کمتر از ده درصد است. یعنی بیش از نود درصد واحدهای تجاری بخش خصوصی اقتصاد ایران حسابرسی نمی‌شوند. بخش بزرگی از درآمد موسسات حسابرسی در ایران هم فقط از محل خدمات اطمینان‌بخشی است. در حالی که این سهم در موسسات بزرگ حسابرسی جهان چیزی حدود ۲۵ درصد است. یعنی ۷۵ درصد درآمدهای این موسسات از محل ارائه سایر خدمات متنوع حرفه‌ای است. اگر واقعاً می‌خواهیم حسابرسی ایران از وضعیت فعلی خارج شود، هیچ راه دیگری جز بزرگ‌کردن بازار این خدمات حرفه‌ای نداریم. مثلاً، اگر این بازار پنجاه میلیون دلاری به یک بازار پانصد میلیون دلاری تبدیل شود، آن وقت مسلماً امکان استفاده از مدرن‌ترین نرم‌افزارهای حسابرسی هم در این بازار فراهم خواهد شد.

حسابرسان شاغل در موسسات ایرانی توانایی استفاده از پیچیده‌ترین و به‌روزترین فناوریهای روز جهان را دارند. ولی مسلماً اگر این بازار بزرگ‌تر نشود، از نظر نیروی انسانی

مسئله اصلی

کوچک‌بودن اندازه

بازار حسابرسی ایران و

عدم توجیه اقتصادی استفاده از

فناوریهای گران‌قیمت

و روز جهان

در این بازار کوچک

است

قاسمی

هدف از تشکیل کمیته حسابرسی در ماده ۲ منشور کمیته حسابرسی شرکت سهامی عام نمونه پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران یا فرابورس ایران (مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار، ۲۳ بهمن ۱۳۹۱) به روشنی ذکر شده است. نخستین هدف، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت مدیره و بهبود آن برای به دست آوردن اطمینان معقول از اثربخشی فرایندهای راهبری شرکتی، مدیریت ریسک، و کنترل داخلی است.

بنابراین، در شرایط کنونی وظایف و مسئولیتهای کمیته حسابرسی نیاز به تغییر و اصلاح ویژه‌ای ندارد. فقط با توجه به این که در شرایط کرونایی این روزها واحدهای تجاری با ریسکهای بیشتر و متنوع‌تری روبه‌رو شده‌اند، کمیته‌های حسابرسی باید بر این هدف اولیه خود بیشتر تمرکز کنند. در این شرایط نه تنها کمیته حسابرسی بلکه سایر ارکان راهبری واحدهای تجاری از جمله، کمیته ریسک، حسابسان داخلی، و حسابسان مستقل، نیز هر کدام در جایگاه خود باید بر ارزیابی و مدیریت این ریسکها در زمینه‌های مختلف عملیاتی، گزارشگری، و رعایتی تمرکز کنند.

سپاس

به پرسش پیشین برگردیم. آیا می‌توان استدلال کرد که شرایط و تحولات به‌گونه‌ای است که ساختار حرفه حسابرسی ایران را دگرگون خواهد ساخت.

قاسمی

خیلی باید خوش‌بین باشیم تا به این جمع‌بندی برسیم که حسابرسی ایران به دلیل رویارویی با این شرایط در کوتاه‌مدت در معرض تغییر و تحول ساختاری قرار بگیرد. به این اندازه خوش‌بین نیستیم. همان‌طور که پیش‌تر هم اشاره کردم، لازمه تغییر و تحول ساختاری در حسابرسی ایران بزرگ شدن این بازار در نتیجه افزایش ضریب نفوذ حسابرسی و متنوع شدن خدمات موسسات حسابرسی است. مادامی که بازار خدمات حسابرسی ایران در اندازه‌های فعلی است، انتظار تغییر و تحول ساختاری در آن بیش از اندازه خوش‌بینانه است.

اجازه بدهید یک مثال بزنم. بیش از پنجاه سال است که در ایران بورس اوراق بهادار داریم. ولی این بازار برای دهه‌های متمادی بسیار کوچک بود؛ و به دلیل کوچکی، از

ندارد. مطمئناً حسابسان ایرانی از عهده آن برمی‌آیند. ولی مادامی که بازار حسابرسی ایران در اندازه‌های فعلی است، استفاده از این فناوریها به هیچ وجه توجیه اقتصادی ندارد. شما وقتی به عنوان یک موسسه حسابرسی مثلاً یک نرم‌افزار پنج میلیون دلاری می‌خرید، حتماً باید ده‌ها میلیون دلار کار در سال داشته باشید. چند موسسه حسابرسی را در ایران سراغ دارید که درآمد سالانه‌اش حتی بیشتر از یک میلیون دلار باشد؟!

مسئله کوچک‌تر بودن از «مقیاس اقتصادی» دلیل اصلی عدم کارایی در بسیاری از صنایع و خدمات در کشور است. مثلاً، تولیدکنندگان بزرگ خودرو یا گوشی تلفن همراه در دنیا چه‌طور از عهده مخارج هنگفت تحقیق و توسعه برمی‌آیند؟ چون سهم آنها از بازار جهانی بالاتر از مقیاس اقتصادی است. به همین دلیل گران‌قیمت‌ترین فناوریهای روز جهان و زبده‌ترین متخصصان دنیا در این صنایع به خدمت گرفته می‌شوند. همین منطق تجاری در خدمات حرفه‌ای حسابرسی هم حاکم است. مادامی که بازار حسابرسی ایران بزرگ نشود، وضع همین است که می‌بینیم.

همکاران عزیز و شریف ما در موسسات حسابرسی واقعا از جان مایه می‌گذارند و انصافاً افراد درجه یک و ممتازی هم هستند. ولی این‌جا یک رقابت نابرابر بین دست و دستگاه برقرار است. چه‌طور ممکن است ده‌ها هزار میلیارد تومان تراکنش یک بانک را بشود بدون نرم‌افزار، حسابرسی کرد؟ هر چه جلوتر می‌رویم هم این رقابت نابرابرتر می‌شود. بزرگترین خدمتی که جامعه حسابداران رسمی ایران، به عنوان متولی حسابرسی در ایران، می‌تواند انجام بدهد این است که از هر راه ممکن تلاش کند که بازار خدمات حسابرسی در ایران متنوع و بزرگ‌تر از مقیاس اقتصادی این صنعت بشود. در این صورت، جوانان شاغل در این حرفه مطمئناً خود را به پیشرفته‌ترین و به‌روزترین مهارت‌های روز دنیا تجهیز خواهند کرد. گلوگاه حسابرسی در ایران نیروی انسانی نیست. بلکه اندازه کوچک این بازار است.

سپاس

نقش کمیته حسابرسی را در شرایط ناشی از همه‌گیری چگونه می‌بینید؟ آیا مسئولیتهای و وظایف کمیته حسابرسی نیاز به بازنگری دارد؟

جوانب مختلف بسیار توسعه‌نا یافته بود. سامانه معاملات بسیار ناکارآمد بود. شرکتهای کارگزاری عمدتاً به صورت سنتی و حجره‌ای اداره می‌شدند. از نظر نیروی انسانی متخصص، کمبودهای آشکاری وجود داشت. تنوع اوراق بهادار بسیار ناچیز بود. تنوع نهادهای مالی بسیار اندک بود. در مجموع، بازار سرمایه در سیاست‌گذاریهای پولی و مالی کشور وزن بسیار پایینی داشت. ولی عمدتاً طی یک دهه اخیر و حتی چند سال گذشته، به موازات بزرگ‌تر شدن این بازار، به مرور این نواقص به طور چشم‌گیری در حال مرتفع شدن هستند. امروز بازار سرمایه ایران به قدری بزرگ شده است که حتی دولت برای جبران کسری بودجه خود به این بازار امید بسته است، و بانک مرکزی هم در سیاست‌گذاریهای ضد تورمی خود در حال برنامه‌ریزی برای استفاده از ظرفیتهای این بازار است.

در حسابرسی ایران نیز چنین منطق مشابهی حاکم است. ما از یک بازار کوچک کمتر از پنجاه میلیون دلاری نمی‌توانیم انتظار تغییر و تحول ساختاری داشته باشیم. غم‌انگیزتر اینجاست که به دلیل عدم افزایش متناسب حق الزحمه‌های حسابرسی نسبت به تورم، حتی این بازار در حال کوچک‌تر شدن است. این روند برای حسابرسی ایران مرگ تدریجی است. شرایط این روزها هم که مزید بر علت شده است. واقعاً باید طرحی نو در انداخت.

سپاس

آیا شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس باید اطلاعات خاصی را در مورد تاثیر بیماری کرونا بر عملیات شرکت در صورتهای مالی سال ۱۳۹۸ ارائه و افشا کنند؟

قاسمی

دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکتهای ثبت‌شده نزد سازمان (مصوب ۳ مرداد ۱۳۸۶ هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار و اصلاحیه‌های بعدی آن) چارچوب افشای اطلاعات شرکتهای ثبت‌شده نزد این سازمان، از جمله شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، را مشخص کرده است. به عنوان مثال، مدیریت نظارت بر ناشران اوراق بهادار این سازمان طی ماه‌های اخیر از طریق مکاتبه با شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران با اشاره به ماده ۲ مکرر ۳ این دستورالعمل

خواستار ارائه اطلاعات تکمیلی در ارتباط با اثرات همه‌گیری ویروس کرونا بر عملیات این شرکتها شده است. شرکتها نیز در پاسخ به این استعلام بیانیه‌هایی را صادر کرده‌اند که از طریق سامانه کدال در اختیار فعالان بازار سرمایه قرار گرفته است. در این بیانیه‌ها طیف متنوعی از اطلاعات ارائه شده است که شامل اقدام انجام‌شده در شرکتها در راستای رعایت پروتکل‌های بهداشتی، تاثیر همه‌گیری این ویروس بر بازارهای جهانی و داخلی، و تاثیر آن بر عملکرد شرکتهاست. البته انصافاً پیش‌بینی دقیق و مخصوصاً کمی تأثیرات این رویداد از سوی شرکتها کار دشواری بوده است. به‌ویژه در ماه‌های آغازین که ابعاد موضوع هم در سطح داخلی و هم در سطح جهانی بسیار مبهم بود. ولی مسلماً با گذشت زمان و با روشن‌تر شدن ابعاد مختلف آن، شرکتها توانایی بیشتری برای اطلاع‌رسانی دقیق‌تر به ذینفعان پیدا خواهند کرد.

علاوه بر این، شرکتها در رعایت استانداردهای حسابداری ملزم به گزارش و افشای بعضی اطلاعات هستند. برای مثال، ماهیت و مقدار ریسک‌های ابزارهای مالی که طبق استاندارد حسابداری شماره ۳۷، «ابزارهای مالی: افشا» باید به صورت کمی و کیفی افشا شود. این استاندارد برای صورتهای مالی واحدهای تجاری که دوره مالی آنها از یکم فروردین ۱۳۹۸ و پس از آن آغاز می‌شود، لازم‌الاجراست. یا افشاهای الزامی طبق استاندارد حسابداری شماره ۵، «رویدادهای بعد از تاریخ ترانزاکشن»، در ارتباط با شرکتهایی که زیر تاثیر این رویداد قرار گرفته‌اند.

خوشبختانه طی ماه‌های گذشته منابع مفیدی از سوی موسسات حسابرسی بزرگ جهان منتشر شده است که هم برای شرکتها و هم برای حساب‌رسان می‌تواند راهگشا باشد. با این حال، نیاز است نهادهای داخلی نیز، از جمله انجمن حسابداران خبره ایران، جامعه حسابداران رسمی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، و سازمان حسابرسی، هر کدام به سهم خود رهنمودها و منابع راهنما برای کمک به حسابداران و حساب‌رسان در ایفای وظایف‌شان تولید و منتشر کنند.

سپاس

برای این گفتگوی سودمند تشکر می‌کنیم.